

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ПРЕДМЕТ ГАШИ И ДРУГИ ПРОТИВ СРБИЈЕ

(Представка број 24738/19)

ПРЕСУДА

Члан 10 • Слобода изражавања • Нема неиспуњавања позитивне обавезе да се заштите новинари и активисти, који су учествовали у протестима, од претњи и медијске кампање против њих • Закључак тужиоца и одбацивање кривичне пријаве подносилаца представке није произвољан или очигледно неразуман, нити је заснован на неприхватљивој процени чињеница • Тужена држава нуди низ других делотворних средстава за њихову заштиту, које подносиоци представке нису користили

СТРАЗБУР

6. септембар 2022. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима из члана 44. став 2. Конвенције. Може бити предмет редакцијских измена.

У предмету Гаши и други против Србије,

Европски суд за људска права (Друго Одељење), на заседању Већа у саставу:

Jon Fridrik Kjølbrot, *председник,*

Carlo Ranzoni,

Branko Lubarda,

Pauline Koskelo,

Jovan Ilievski,

Gilberto Felici,

Diana Sârcu, *судије,*

и Hasan Bakırcı, *секретар Одељења,*

Имајући у виду:

представку (број 24738/19) против Републике Србије коју су Суду по члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: „Конвенција”) поднела четири држављана Србије, г. Илир Гаши (први подносилац представке), г. Вукашин Обрадовић (други подносилац представке), гђа Антонела Риха (трећа подносиатељка представке) и гђа Тамара Скроза (четврта подносиатељка представке), 30. априла 2019. године;

одлуку да се Влада Републике Србије (у даљем тексту: „Влада”) обавести о притужби у вези са наводним кршењем слободе изражавања подносиоца представке и да се остатак представке прогласи неприхватљивим;

запажања странака;

Након већања на затвореној седници 28. јуна 2022. године,

Доноси следећу пресуду, која је усвојена тог дана:

УВОД

1. Овај случај се односи на притужбу подносиоца према члану 10. о наводној повреди њихове слободе изражавања због пропуста државних органа да испуне своју позитивну обавезу и заштите подносиоце од претњи и медијске кампање која је покренута против њих.

ЧИЊЕНИЦЕ

2. Подносиоци су рођени 1980, 1962, 1963. и 1973. године и живе у Београду. Подносиоце је заступао г. М. Стојковић, адвокат из Новог Београда

3. Владу је заступала њихова заступница, госпођа З. Јадријевић Младар.

4. Чињенице предмета могу се сумирати на следећи начин.

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

A. Основне информације

5. Подносиоци су новинари и активисти цивилног сектора који су често критиковали власт и државне органе. Почетком 2016. године учествовали су у протестима поводом рушења појединих објеката у Београду, нетранспарентности великог грађевинског пројекта у Београду и промене у руководству Радио-телевизије Војводине.

6. Дана 27. маја 2016. године је на сајту десничарског покрета објављен чланак „Не да(ви)мо Србију” о протестима, који је написао тадашњи председник покрета С.С. У чланку је, између осталог, наведено:

„...постоји... читав систем невладиних организација и политичких субјеката који се крије иза брэнда „Не да(ви)мо Београд”. ... ту је [први подносилац], извршни директор фондације „Славко Ћурувија”, чији су главни донатори Фонд браће Рокфелер, Балкански фонд за демократију, пројекат Немачког Маршаловог фонда Сједињених Држава, НЕД [Национална задужбина за демократију], амбасада Краљевине Данске и амбасада Аустралије у Београду. ... Иза добро уиграног система медија и невладиних организација, политичких партија и појединаца крије се намера западних центара моћи да притисцима, ... наметањем тема и низом других техника, утичу на формирање нове владе Србије...као и да се у перспективи створе услови за даљу дестабилизацију државе и ... да се Срби окрену против Срба. Док се процес успостављања косовске државности приводи крају, подстиче даља дестабилизација државе, а сепаратистичке тенденције расту, фокус јавности се усмерава на рушење неколико објеката. ... Ситуација у којој читаве западне агенције манипулишу народним незадовољством изазваним учињеном неправдом, потврђује ... утицај иностраног невладиног сектора на политичка дешавања у Србији. Зато је једина и хитна мера сузбијања оваквих субверзивних радњи доношење Закона о НВО, којим би се као страни агенти третирале НВО које се финансирају из иностранства и које се мешају у унутрашња политичка питања, а који би предвидео њихово кривично гоњење.”

7. Исти текст, са другим насловом, објављен је сутрадан на другом сајту, чији је главни уредник И.М.

8. Дана 9. јуна 2016. године, дневна медијска платформа Информер (и штампана и онлајн верзија) објавила је чланак под насловом „Почиње атентат [на премијера]! ЕУ и САД плаћају екстремистима да направе хаос у

Србији!”. У тексту се наводи да су амбасадори ЕУ и САД у Србији осмислили план за радикализацију протеста „Не да(ви)мо Београд”, којим би покушали да свргну премијера пре него што је успео да формира нову владу. Они су координирали и организовали финансирање протеста, који је требало да прерасте у насилне демонстрације и „револуцију у боји” (антирежимски протести усмерени на рушењу влада). Крајњи циљ је била насилна окупација институција, чак и подстицање сукоба са полицијом и присталицама владајуће странке, што би довело до „ванредног политичког стања”. Атмосфера на протестима треба да буде борбеног карактера, пошто протести до тада нису представљали претњу. У чланку се такође наводи да извештаји до којих је дошао Информер указују на то да један број особа активно учествује у овом пројекту, а објављене су и фотографије неколико њих, укључујући и подносиоце.

9. Чланак на мрежи пратило је 118 коментара читалаца. Неки од њих (укупно петнаестак) су се односили на домаће издајнике и плаћенике, пропале новинаре, лако корумпиране, „продане душе”, западњачке шлихтаре, екстремисте и смеће, те су сугерисали да „домаће издајнике треба означити као такве до краја живота”, да „жути олош треба ухапсити”, наводећи „немојте нас терати да користимо усране мотке”.

10. Дана 9. јуна 2016. године је интервјуисан главни и одговорни уредник Информера Д.В. на ТВ Пинку, чији је главни уредник Ж.М. Поновио је наводе из претходних чланака, и притом се осврнуо на више појединаца, укључујући првог и трећег подносиоца. Он је посебно рекао да су амбасадори са првим подносиоцем размењивали писану документацију у вези са протестима, као и да је трећа подносиатељка такође била део „пројекта”.

11. Информер је 10. јуна 2016. године, и у штампаној и у онлајн верзији, објавио још један чланак у коме се сугерише да постоје „нови детаљи велике западне завере против власти у Србији”. У чланку су углавном понављани наводи из претходног чланка, укључујући и помињање подносилаца.

12. На ТВ Пинку је 13. јуна 2016. емитована телевизијска емисија „Балканско пролеће у настајању”, у којој се говорило о наводном планирању дестабилизације и дезинтеграције државе. Подносиоци нису споменути.

Б. Кривична пријава подносилаца представке

13. Подносиоци представке су 4. августа 2016. године Вишем јавном тужилаштву у Београду поднели кривичну пријаву против С.С., И.М., Д.В. и Ж.М. због расне и друге дискриминације и повреде права на равноправност. Навели су да су у чланцима и телевизијским емисијама у питању С.С., И.М., Д.В. и Ж.М. прогањали организације и појединце због њиховог залагања за равноправност, те при томе и на друге начине ширили идеје и теорије које су промовисале и подстицале мржњу, дискриминацију и насиље према групи људи на основу њихове вере, националности и других личних особина, те посебно различитих политичких мишљења.

14. Неутврђеног датума пре 23. августа 2016. године, виши јавни тужилац је затражио од полиције да испита ове наводе. Између 23. и 30. августа 2016. године, полиција је саслушала подносиоце представке, као и С.С. и И.М.

15. У суштини, подносиоци представке су негирали наводе изнесене у чланцима и телевизијским емисијама и изјавили да су наведена лица нарушили њихову част, личну и професионалну репутацију, наглашавајући и да се осећају угрожено. Навели су да нису добили никакве директне претње, али да су коментарисани у негативном контексту или на дискриминаторски и увредљив начин на друштвеним мрежама. Трећа подносиатељка представке је тврдила да су је такве тврдње довеле у опасност и да би могле имати драматичне последице, попут примера у новијој историји. Први подносилац представке је навео да су поједини медији додали значај његовој националној припадности, што је сматрао да је учињено у циљу подстицања етничке нетрпељивости и јавног прогона.

16. С.С. је навео да је његов текст анализа којом је намеравао да упозори на методе рада лица која се помињу у тексту и њихово финансирање, које је информације пронашао у јавно доступним изворима, пре свега на сајтовима дотичних организација. С обзиром да су подносиоци представке и сами били ангажовани на јавном раду, требало је да буду свесни да су подложни критикама.

17. И.М. је навео да је његов сајт само пренео исти текст. Сматрао је да је кривична пријава подносилаца представке резултат политичке кампање коју су водили против власти и медија повезаних са властима, као и њихове заблуде да премијер има везе са веб-сајтом И.М., што није био случај.

18. На основу наведеног, виши државни тужилац је 19. јула 2017. године одбацио притужбу подносилаца представке. Утврдио је да нема основа сумње да су дотична лица починила предметна кривична дела или неко друго кривично дело за које се гони по службеној дужности. Тужилац је сматрао да би дело можда могло бити квалификовано као увреда, које је предмет приватне тужбе. Подносиоци представке су поднели приговор, који је Апелационо јавно тужилаштво одбацило 24. августа 2017. године. Апелационо јавно тужилаштво је сматрало да пријављене радње нису изазвале никакве последице, нити било какво лишавање или ограничење било чијих права, као и да објављивање чланака није промовисало или подстицало мржњу, дискриминацију или насиље према било којој групи на основу њихове вере, националности или другог личног својства.

19. Уставни суд је 31. октобра 2018. године одбио уставну жалбу подносилаца представке, при чему је наведена одлука уручена између 1. и 5. новембра 2018. године.

В. Каснији јавни наступи подносилаца представке

20. Први подносилац представке је 11. јуна 2016. године јавно негирао наводе Информера. Он је 24. августа 2016. године јавно критиковао идеју забране организација које се финансирају из иностранства као веома опасне и усмерене на ограничавање њиховог рада.

21. Други подносилац представке је 21. јуна 2016. године јавно прокоментарисао статус медија у Србији.

22. Трећа подносиатељка представке је 28. јуна 2016. године критиковала владајућу странку и државне званичнике у сатиричној телевизијској емисији.

23. Четврта подносиатељка представке је 30. јуна 2016. интервјуисала једног активисту за људска права, који је критиковао власт. Она је 28. августа 2016. у једној телевизијској емисији коментарисала медије и политичку ситуацију у Србији.

Г. Друге релевантне чињенице

24. Дана 6. априла 1999. године је објављен чланак „Ђурувија дочекао бомбе”. У тексту је наговештено да је Славко Ђурувија, познати новинар и новински издавач, страни агент који је заговарао бомбардовање своје земље. Пет дана касније, 11. априла 1999. године, убијен је у Београду.

25. Након ових и других дешавања из 90-их, 5. октобра 2000. године почела је српска транзиција ка демократији и владавини права након избора.

26. Независно удружење новинара Србије бележи нападе на новинаре од 2008. године. Број напада кретао се између 23 у 2013. и 189 у 2020. години. У 2016. години је било 69 напада, од којих је девет било физичког карактера.

27. Фридом хаус (енг. *Freedom House*) је 2017. године известио, између осталог, да су истраживачки новинари у Србији, или они који су критични према влади, често у провладиним медијима омаловажавани као криминалци или чланови страних обавештајних служби.

28. Фридом хаус је 2021. године известио да је слобода медија у Србији била подривана, између осталог, уређивачким притиском политичара и политички повезаних власника медија, као и директним притисцима и претњама против новинара. Такође је саопштено да је Регулаторно тело за електронске медије критиковано због недостатка независности, као и да су се новинари суочавали са физичким нападима, кампањама клеветања и другим облицима притиска. Неки национални емитери у приватном власништву и популарни таблоиди редовно су учествовали у кампањама клеветања политичке опозиције и других наводних противника власти.

29. У резолуцији Европског парламента од 25. марта 2021. године о извештајима Комисије о Србији 2019–2020. се наводи да озбиљна забринутост и даље постоји када је реч о слободи изражавања и независности медија, што мора да се реши као приоритет, те је изражено жаљење због погоршања о области слободе медија и повећања увредљивог језика, застрашивања, па чак и говора мржње према независним интелектуалцима, невладиним организацијама (НВО), новинарима и истакнутим појединцима. Српске власти су позване да предузму хитне мере да јемче слободу изражавања и независност медија и да обезбеде одговарајућу истрагу поводом ових случајева.

30. У Извештају ЕУ о Србији 2021. године је наведено да је постигнут ограничен напредак у слободи изражавања. Стална радна група за безбедност новинара наставила је да помаже у побољшању размене информација између полиције, тужилаштва и медијских удружења. Влада је формирала и нову радну групу за безбедност новинара, која је била одговорна премијеру и у којој су били представници медија. Под окриљем нове радне групе, у марту 2021. године је почела са радом 24-часовна СОС телефонска линија за пријављивање напада и притисака на новинаре. Омбудсман је наставио рад на успостављању централне базе података о нападима и претњама упућена медијима. Републичко јавно тужилаштво је у децембру 2020. године издало обавезно упутство за све јавне тужиоце, којим је наложено хитно поступање – по убрзаном поступку – у случајевима упућивања претњи и напада на новинаре.

РЕЛЕВАНТНИ ЗАКОНОДАВНИ ОКВИР И ПРАКСА

I. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

A. Устав Републике Србије, објављен у „Службеном гласнику Републике Србије – СГ РС”, број 98/06.

31. Члан 46. гарантује право на слободу мисли и изражавања.

Б. Кривични законик, објављен у „Службеном гласнику РС”, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 и 94/16)

32. Члан 128. прописује кривично дело повреде права на равноправност. Конкретно, ко ускраћује или ограничава права другог лица на основу националне припадности или другачијег политичког или другог убеђења, казниће се казном затвора до три године.

33. Члан 138. прописује кривично дело угрожавања сигурности других. У суштини, ко угрози сигурност неког лица претњом да ће напасти на живот или тело тог лица или њему блиског лица, казниће се новчаном казном или затвором до једне године. Ако је дело учињено против више лица, ако наноси штету широј јавности или проузрокује друге тешке последице, запрећена је казна затвора од три месеца до три године.

34. Чланом 148. прописано је да ко другом на противправан начин ускрати или ограничи слободу говора или јавног иступања, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

35. Члан 170. прописује кривично дело увреде.

36. Члан 387. прописује кривично дело расне и друге дискриминације. Њиме је, између осталог, прописано да ко прогони организације или појединце због њиховог залагања за равноправност људи, казниће се казном затвора од шест месеци до пет година. Свако ко шири или на други начин учини јавно доступним текстове, слике или свако друго представљање идеја или теорија које заговарају или подстрекавају мржњу, дискриминацију или насиље, против било којег лица или групе лица, на основу, између осталог, њиховог етничког порекла или неког другог личног својства, казниће се казном затвора од три месеца до три године.

В. Закон о јавном информисању и медијима, објављен у „Службеном гласнику РС”, бр. 83/14, 58/15 и 12/16).

37. Члан 75. забрањује говор мржње. Конкретно, идеје, мишљења или информације објављене у медијима не смеју да подстичу дискриминацију, мржњу или насиље према лицу или групи лица због њихове припадности или неприпадности нацији или другим личним својствима, без обзира да ли је објављивање информација представља кривично дело.

38. Чланови 83. до 100. наводе детаље у вези са одговором и исправком информација. Конкретно, чл. 83. и 84. предвиђају да лице на које се та информација позива може захтевати од главног уредника да објави одговор или исправку неистините, непотпуне или нетачне објављене информације. Ако главни и одговорни уредник то не учини, дотично лице може поднети тужбу против главног уредника тражећи објављивање одговора или исправку.

39. Чланови 101. до 106. прописују друге облике судске заштите. Конкретно, чл. 101. до 103. прописују да ако се објављивањем информације или медијског производа (записа – новине, радио или телевизијског преноса или било ког другог медијског производа) крши, између осталог, забрана говора мржње, право на лично достојанство, односно право на приватност, лично повређено лице може поднети тужбу против главног

уредника датог медија тражећи: (а) да судови утврде да објављивање информација или медијског производа представља повреду нечијег права или интереса; (б) да информација или медијски производ не буду објављени или поново објављени; и (в) примопредају медијског производа, односно уклањање или уништавање објављеног медијског производа (брисање видео и/или аудио записа, уништавање негатива, уклањање из публикација и тако даље).

40. Чланови 112. до 118. наводе детаље у вези са накнадом. Конкретно, чланом 112. прописано је да лице које се помиње у информацији чије је објављивање забрањено, а која претрпи штету због њеног објављивања, има право на накнаду материјалне и нематеријалне штете без обзира на друге правне лекове доступне у складу са Законом. Право на накнаду има и лице чији одговор, исправка или друга информација није објављена иако је наложена судском одлуком, а због тога је претрпело штету. Чл. 113. до 115. предвиђају одговорност новинара, главног и одговорног уредника и издавача за штету проузроковану објављивањем информација из члана 112.

41. Чланом 120. прописано је да на захтев тужиоца у поступку из чл. 101. и 112. Закона, суд може наложити главном и одговорном уреднику да, без коментара и без одлагања, о свом трошку објави правоснажну пресуду.

42. Овај закон је ступио на снагу 13. августа 2014. године и тиме је ставио ван снаге Закон о јавном информисању који је у суштини садржао сличне одредбе.

Г. Закон о електронским медијима, објављен у „Службеном гласнику РС”, бр. 83/14 и 6/216)

43. Члан 5. прописује да је Регулаторно тело за електронске медије самостална и независна регулаторна организација која обавља јавне функције са циљем, између осталог, доприноса очувању, заштити и развоју слободе мишљења и изражавања. Функционално је и финансијски независно од државних органа и организација, пружалаца медијских услуга и оператера. Одговорно је Народној скупштини.

44. Чланом 22. прописано је да Регулаторно тело надзире рад пружалаца медијских услуга, обезбеђује доследну примену овог закона, налаже мере према пружаоцима медијских услуга у складу са законом и одлучује о приговорима у вези са програмским деловањем пружалаца медијских услуга.

45. Чланом 26. прописано је да физичка и правна лица имају право да поднесу жалбу Регулаторном телу у вези са програмским садржајем пружаоца медијске услуге ако сматрају да такав садржај вређа или угрожава њихов лични или општи интерес. Уколико се утврди да је притужба основана, Регулаторно тело ће одредити мере против пружаоца медијске услуге, односно затражиће покретање прекршајног, кривичног или другог поступка пред надлежним државним органом и поучити тужиоца како може остварити или заштитити своје право.

46. Чланови 28. и 29. наводе детаље у вези са мерама које Регулаторно тело може наложити према пружаоцу медијских услуга и поступком за њихово изрицање. Мере обухватају опомену, упозорење, привремену забрану објављивања медијског садржаја и одузимање дозволе. Регулаторно тело може наложити ове мере без обзира на коришћење других правних лекова који су на располагању оштећеном или другом лицу, у складу са одредбама посебних закона. Приликом наређивања мера, Регулаторно тело мора поштовати начела објективности, непристрасности и пропорционалности. Ове одредбе се односе и на пружаоце медијских услуга који немају обавезу стицања лиценце (са изузетком одузимања дозволе).

47. Члан 42. прописује да се против одлука Регулаторног тела може покренути управни спор пред Управним судом.

48. Члан 50. прописује да се медијске услуге пружају на начин који поштује људска права, а нарочито достојанство појединца. Регулаторно тело мора осигурати да се достојанство личности и људска права поштују у свим програмским садржајима.

49. Члан 51. забрањује говор мржње. Регулаторно тело посебно обезбеђује да програмски садржај пружаоца медијских услуга не садржи информације које подстичу дискриминацију, мржњу или насиље на основу, између осталог, националности, верских или политичких уверења, чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама, или друге стварне или претпостављене личне особине.

50. Чланом 54. прописано је да је за програмски садржај одговоран пружалац медијске услуге, без обзира да ли га је произвео пружалац или не.

Д. Закон о облигационим односима, објављен у „Службеном листу СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, „Службеном листу СРЈ”, број 31/93, и „Службеном гласнику РС”, број 18/20.

51. Члан 154. прописује различите основе за тражење накнаде штете.

52. Члан 200. прописује, између осталог, да свако ко је претрпео страх, физички бол или душевну бол као последицу повреде свог права на углед, лични интегритет, слободу или друга права личности има право да тражи материјално обештећење.

Ђ. Правилник о заштити људских права у области пружања медијских услуга, објављен у „Службеном гласнику РС”, број 55/15.

53. Правилник је усвојио Савет Регулаторног тела за електронске медије (видети горе наведени став 43). Његово правило 27. забрањује говор мржње. Пружалац медијских услуга не сме да објави било какав програм који садржи информације које подстичу, величају, оправдавају или умањују значај дискриминације, мржње или насиља над особом или групом лица на основу, између осталог, њихове националности или политичких уверења. Ове забране важе без обзира да ли је објављивањем програмских садржаја учињено кривично дело.

II. РЕЛЕВАНТНА ДОМАЋА ПРАКСА

А. У погледу одговора и исправљања информација

54. У периоду од 15. јануара 2018. до 23. децембра 2020. године, Виши суд у Београду је донео осам пресуда у којима су усвојене одлуке (понекад делимично) у корист различитих тужилаца и у којима је наложено да се објаве одговори или исправке информације. Пресуде су се ослањале на релевантне чланове Закона о јавном информисању и медијима и све су у меритуму потврђене од стране Апелационог суда у Београду у периоду од 11. априла 2019. до 16. априла 2021. године.

Б. У погледу забране говора мржње

55. Виши суд у Београду је 28. маја и 19. септембра 2018. године усвојио две пресуде у којима је утврђено да је објављивањем одређених информација прекршена забрана говора мржње и у којима је наложено туженој странци да те пресуде објави. Обе пресуде је Апелациони суд потврдио 23. јануара 2019. и 20. децембра 2018. године.

56. Конкретно, Виши суд је 28. маја 2018. године пресудио против Информера због чланка под насловом „Србији је потребан Трампов закон”, објављеног 1. фебруара 2017. године. Чланак је имао наднаслов „Рат страним плаћеницима” и поднаслов „Власти у Србији морају да примењују законе који важе у САД и да забране рад НВО које примају милионе евра са Запада како би изазвале сукобе, поделе и хаос у земљи”. У чланку се даље сугерише да власти Србије хитно предложе законе, као што су то урадиле Сједињене Америчке Државе, којима би се ограничио рад агентура страних НВО на њеној територији, чији је једини задатак био изазивање сукоба и стварања хаоса у Србији. Тиме би се једном заувек зауставиле организације попут Шиптарске фашистичке Иницијативе младих за људска права инспирисане Сорошем, која је у претходне три године добила 1.004.237 евра искључиво за покретање друштвеног сукоба у Србији. У чланку се даље наводи да су западне невладине организације у Србији страни плаћеници који раде у интересу својих финансијера, што је често било против интереса Србије, због чега су сматрани издајницима. Суд је, позивајући се на чл. 75, 101. до 103. и члана 120. Закона о јавном информисању и медијима, утврдио да се у предметном тексту налази информација чије је објављивање забрањено. Тачније, изрази као што су „страни плаћеник”, „издајник”, „Сорош – инспирисана шиптарска фашистичка [организација] ... иницира друштвени сукоб у Србији” представљали су говор мржње и у одређеним деловима друштва подстицали мржњу, нетрпељивост, дискриминацију, чак и насиље, те су коришћени за дискредитацију особа на које су се односили. Суд је сматрао да објављивање информација није нужно резултирало насиљем над лицем или групом лица одређених особина.

57. Виши суд у Београду је 19. септембра 2018. године донео је још једну пресуду против тужене странке чије је име затамњено. Суд је утврдио да је објављивањем текста под насловом „Напад фашиста” 19. јануара 2017. прекршена забрана говора мржње, те је наложио објављивање пресуде и досудио тужиоцу одштету од 100.000 динара, плус законом прописану камату. Предметни чланак је садржао навод „Почиње специјални рат” и поднаслов „Јуришници Шиптарске омладинске иницијативе инспирисане Сорошем упали су на трибину

[владајуће странке] у Бешкој и прекинули је псовком на рачун присутних и њихових мајки Српкиња”. Такође је сугерисано да су „даље слични напади [планирани] широм земље”. У чланку се даље наводи да је то урађено по налогу западних амбасада и да су „Сорош – инспирисане невладине организације, у сарадњи са западним амбасадама, НАТО пактом, ЕУ, као и шиптарским властима из Приштине, планирале више напада ове врсте широм земље. Они су [били] спремни да ураде све то како би створили хаос у земљи пред изборе и оптужили владајућу странку за насиље. Суд је утврдио да се ради о говору мржње против Иницијативе младих за људска права. Утврђено је да дати текст није заснован на непристрасним новинарским извештавањем, већ да су у њему изнесене инсинуације, спекулације, претпоставке и нагађања, које су представљене као чињенице, а истовремено су изнесене врло озбиљне оптужбе против тужилаца и других невладиних организација, посебно да су припремали и друге сличне акције како би „створили општи хаос у Србији пред предстојеће изборе”, такозвани „специјални рат”. Суд је утврдио да је главни уредник намеравао да активисте Иницијативе младих за људска права прикаже као „непријатеље и опасност за Републику Србију и њене друге грађане” и да их дискриминише због политичког, односно идеолошког, веровања, што је представљало неку врсту распиривања мржње против њих.

В. У погледу накнаде

58. У периоду од 15. јуна 2016. до 2. октобра 2020. године, Виши суд је донео тринаест пресуда у којима је пресуђивао (понекад делимично) у корист различитих тужилаца и досудио им накнаду нематеријалне штете за повреду њихове части и угледа, односно њиховог достојанства и претпоставке невиности, узроковане неистинитим и/или недопуштеним информација које су се објављивале о њима. Суд се, између осталог, позвао на релевантне чланове Закона о јавном информисању и медијима или Закона о јавном информисању и члан 200. Закона о облигационим односима (видети горе наведене ст. 37–42 и 52). У осам од тих случајева суд је такође наложио туженој страни да објави предметну пресуду. Апелациони суд је у великој мери потврдио дванаест од тих пресуда између 1. децембра 2016. и 11. марта 2021. године. У списима предмета нема података ни о једној од пресуда у вези с тим.

59. Конкретно, Виши суд је 8. септембра 2016. пресудио у корист тужиоца и досудио му накнаду за нематеријалну штету проузроковану, између осталог, објављивањем коментара читалаца. Суд је утврдио да коментари садрже говор мржње који Законом о јавном информисању није дозвољен, те да је тужена страна могла извршити селекцију коментара и спречити објављивање забрањених.

60. Виши суд је 17. септембра 2020. године усвојио делимично пресуду у корист тужиоца, досудио му накнаду и наложио да се пресуда објави. Име тужене стране и неки делови чланка су затамњени. Из видљивих делова произилази да је наведена тужена страна објавила слику тужиоца и навела да „Док Шиптари прете ратом, [затамњено име] хоће крв!”, да је извесни тајкун финансирао и организовао протесте неполитичких странака који су требали да запале Београд, а да је подносилац у Скупштини изашао у жутом прслуку и најавио да ће бити насиља на улицама. Суд је такође сматрао да уредник интернет издања није адекватно реаговао на негативне коментаре који су пратили чланак на интернету.

Г. У погледу Регулаторног тела за електронске медије

61. У периоду од 17. децембра 2014. до 10. маја 2021. године, Регулаторно тело за електронске медије донело је петнаест решења у којима је издало три обавештења, три забране даљег објављивања одређеног садржаја и девет упозорења. У свим овим одлукама предметна медијска платформа је такође морала да уклони непримерени садржај и објави саопштење, чији је садржај одредио суд. Против медијске куће Пинк усвојена су четири решења, а једно против друге медијске куће због емитовања емисије у којој је уредник Информера вређао другу особу.

Д. У погледу кривичних дела

62. У периоду од 11. јануара 2016. до 16. јула 2020. године, Први основни суд у Београду изрекао је десет пресуда против различитих окривљених за кривично дело увреда, од којих су двојица били уредници две различите медијске платформе (укључујући и главног и одговорног уредника Информера). У осам случајева суд је изрекао новчане казне окривљенима, а у два случаја суд је изрекао судску опомену.

63. Врховни касациони суд је 20. јануара и 20. априла 2016. године усвојио две пресуде (Кзз. 1203/15 и Кзз. 433/16) у вези са кривичним делом угрожавања безбедности других. Суд је оценио да је битан елемент наведеног кривичног дела да постоји тешка, јасна и недвосмислена претња појединца (окривљеног) да ће напасти живот или тело другог лица.

ПРАВО

I. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 10. КОНВЕНЦИЈЕ

64. Подносиоци представке су се жалили на основу члана 10. Конвенције да држава није испунила своју позитивну обавезу да их заштити од претњи и медијске кампање против њих, што их је застрашило и одвратило да наставе да изражавају своје мишљење о јавним темама. Релевантни део члана 10. гласи, као што следи:

„1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право укључује слободу мишљења, као и примања и саопштавања информација и идеја, без уплитања државних органа и без обзира на границе. ...

2. Остваривање ових слобода, будући да са собом носи дужности и одговорности, може бити подложно формалностима, условима, ограничењима или казнама које су прописане законом и неопходне у демократском друштву, у интересу националне безбедности, територијалног интегритета или јавне безбедности, ради спречавања нереда или злочина, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања обелодањивања информација добијених у поверењу или очувања ауторитета и непристрасности правосуђа.”

А. Поднесци странака

1. Влада

65. Влада је доставила свој став да подносиоци представке нису исцрпили сва делотворна домаћа правна средства. Уместо погрешног подношења кривичне пријаве: (а) требало је да затраже објављивање свог одговора или исправку објављених информација, а ако је потребно, упућивањем своје тужбе судовима; (б) требало је да од судова траже да утврде да ли је објављивањем одређених информација прекршена забрана говора мржње или право на достојанство, те су могли тражити уклањање или уништење медијског производа; (в) могли су да траже надокнаду нематеријалне штете због повреде части и угледа по Закону о јавном информисању и медијима и/или Закону о облигационим односима; (г) могли су да поднесу жалбу Регулаторном телу за електронске медије, указујући на повреду њиховог права на достојанство и забрану говора мржње; односно (д) могли су да поднесу приватну тужбу за кривично дело увреде (видети горе наведене ст. 38–40, 51–52, 45–46, 48–49 и 35, тим редоследом). Влада се у том погледу позвала на релевантну домаћу судску праксу (видети горе наведене ст. 54–62).

66. С обзиром на то да је држава обезбедила низ делотворних механизма за заштиту слободе изражавања подносилаца представке, није дошло до повреде позитивне обавезе која произилази из члана 10, а притужба подносилаца представке је била очигледно неоснована.

67. Влада је даље тврдила да није било подстицања на насиље, претњи или физичких напада на подносиоце представке, нити је било директних претњи у коментарима читалаца објављеним на интернету. Поређење подносилаца представке између њиховог наводног „прогона” и случаја убиства познатог београдског новинара Славка Ћурувије 1999. године било је крајње беспредметно и преувеличано. У чланку објављеном 27. маја 2016. године изражено је мишљење аутора (видети горе наведени став 6), а наслов чланка од 9. јуна 2016. могао би се сматрати сензационалистичким (видети горе наведени став 8), међутим, није могао да доведе до закључка да су подносиоци представке били оптужени за припремање атентата на премијера. У сваком случају, међутим, форум за дискусију о томе није био Суд, већ домаћи судови. Поред тога, подносиоци представке су наставили да јавно критикују владајућу странку и највише државне званичнике (видети горе наведене ст. 20–23). Дакле, њихова слобода изражавања није била ни нарушена ни ограничена.

68. Влада се сложила са закључцима Вишег јавног тужиоца и сматрала је да су и Више јавно тужилаштво и полиција ефикасно поступили по кривичној пријави подносилаца представке. Како није било претњи подносиоцима представке, није било ни кривичног дела угрожавања безбедности других, јер је за потоње била потребна директна, јасна и недвосмислена претња да ће доћи до напада на живот или тело другог лица (видети горе наведени став 63).

69. Влада је навела да су једноставно нетачне тврдње подносилаца представке да је атмосфера у којој су новинари радили у Србији била генерално негативна, те да Србија улаже напоре да обезбеди адекватан одговор на угрожавање безбедности новинара. Они су се у том погледу позвали на годишњи извештај Европске комисије (видети горе наведени став 30). Извештаји Фридом Хаус-а (енг. Freedom House) и Европског парламента садржали су опште коментаре и закључке о проблемима везаним за медије у Србији и стога су били ирелевантни за исход у овом случају.

2. Подносиоци представке

70. Подносиоци представке су оспорили наводе Владе и поново потврдили своју притужбу.

71. Навели су да нису били у обавези да користе правне лекове које је предложила Влада, јер су то углавном били грађански правни лекови који су коришћени у случајевима где је, пре свега, дошло до повреде права на углед и као такви нису могли да се баве повредом на коју су се жалили. Конкретно, изнети наводи су довели до ширења идеја и теорија које заговарају мржњу, дискриминацију и насиље према подносиоцима представке и свима онима који су подржавали протесте у Србији. Конкретно, оптужени су да су издајници и екстремисти који су планирали „насилне демонстрације и револуцију” и који су желели да дестабилизују државу и убију премијера, уз које су биле и њихове слике. Такође, први подносилац представке је директно оптужен да је лично сарађивао са страним амбасадорима и размењивао планове за организовање насилних протеста широм Србије. Ове оптужбе су морале да се прочитају заједно са претњама написаним у коментарима испод текста, као и општом атмосфером у Србији Иако штетне по њихову репутацију, те оптужбе су их пре свега навеле да страхују за своју безбедност уколико наставе са критикама. Повезујући их са страним агенцијама, подносиоци представке су били спречени да уживају своје право на слободу изражавања јер су се осећали угрожено. Били су прогањани и дискриминисани само зато што су имали различите политичке ставове и нису подржавали одређене пројекте. С обзиром да су се плашили потенцијалног насиља, тражили су заштиту од кривичног правосудног система. Циљ оваквог поступка није био да се поправи штета нанета њиховој части и угледу, већ да се прекине даљи прогон и кажњавају они који су за то одговорни.

72. Они су навели да је ситуација у земљи оправдала њихов страх, и позвали су се на број регистрованих напада и извештаје Фридом Хаус-а и ЕУ о Србији (видети горе наведене ст. 26–29). Конкретно, образац одмазде против истакнутих критичара Владе допринео је све непријатељскијем окружењу за слободно изражавање и отворену дебату. И Информер и ТВ Пинк сматрани су провадиним медијима, и било је уобичајено да ови медији воде дуге клеветничке кампање против оних који критикују власт или јавне функционере. Такве кампање су често представљале позив на неку врсту физичког обрачуна са таквим особама, посебно када су биле оптужене за дестабилизацију државе и институција или када су биле повезане са „страним агенцијама”, које су се понекад завршавале најтрагичнијим последицама. Они су позвали на убиство Славка Ћурувије, тврдећи да је чланак написан пре његовог убиства често доживљаван као медијска објава о његовом убиству (видети горе наведени став 24). Стога је била велика вероватноћа да би могло доћи до насиља, а у таквим ситуацијама националне власти су имале обавезу да пажљиво процене све чињенице и заштите подносиоце представке и њихову слободу изражавања.

73. Међутим, национални органи нису спровели одговарајућу истрагу. Нису испитали све осумњичене, нити су разматрали друга потенцијална кривична дела која би могла бити у надлежности јавног тужилаштва – као што је угрожавање безбедности других или повреда слободе говора и јавног наступа – нити су се бавили коментарима читалаца (видети горе наведене ст. 33–34, и став 9, тим редоследом). Пропустом да изврше процену свих чињеница и пруже им заштиту, власти су послале поруку свима који су критиковали јавне функционере да су у Србији дозвољене клеветничке кампање.

74. Кампање клеветања, као што је ова у овом предмету, имале су за циљ да изазову застрашујући ефекат и да спрече своје „жртве”, односно подносиоце представке, да јавно критикују. С обзиром на цео контекст, природу спорних текстова и коментаре читалаца, подносиоци представке су имали разлога да се плаше за своју безбедност, што је утицало на њихову слободу изражавања. Наиме, због страха су престали да отворено критикују споменуте пројекте и поступке. Чињеница да су наставили да критикују власт није променила чињеницу да је њихова слобода изражавања била угрожена током клеветања у медијима и извесно време након тога.

Б. Процена суда

1. Допуштеност

75. Влада је уложила приговор заснован на неисцрпљивању, позивајући се на неколико правних лекова које је требало да подносиоци представке искористе. Релевантна начела у погледу исцрпљивања домаћих правних лекова наведени су у предмету *Вучковић и др. против Србије* (прелиминарни приговор) ([ВВ], број 17153/11 и 29 других, ст. 69–75, од 25. марта 2014. године). Суд нарочито понавља следеће: уколико је више од једног потенцијално ефикасног правног средства доступно, од подносиоца представке се тражи да само употреби један од њих (видети *Aquilina против Малте* [ВВ], број 25642/94, став 39, ЕСЉП 1999-III). Суд у вези с тим примећује да су подносиоци представке користили кривичноправни лек, што се не чини узалудним. Према томе, приговор Владе се мора одбацити.

76. Суд примећује да притужба подносилаца захтева није ни очигледно неоснована нити неприхватљива ни по једном другом основу наведеном у члану 35. Конвенције. Стога се мора прогласити прихватљивом.

2. Основаност

77. Суд понавља кључни значај слободе изражавања као једног од предуслова за функционалну демократију. Истинско, делотворно коришћење ове слободе не зависи само од обавезе државе да се не меша, већ може захтевати позитивне мере заштите, чак и у сфери односа између појединаца (видети *Özgül Gündem против Турске*, бр. 23144/93, § 43, ЕСЉП 2000-III; *Appleby и други против Уједињеног Краљевства*, бр. 44306/98, § 39, ЕСЉП 2003-VI; *Dink против Турске*, бр. 2668/07 и 4 друга, § 106, 14. септембар 2010; *Palomo Sánchez и други против Шпаније* [ВВ], бр. 28955/06 и 3 друга, § 59, ЕСЉП 2011; и *Huseynova против Азербејџана*, бр. 10653/10, § 120, 13. април 2017. године). Приликом утврђивања да ли позитивна обавеза постоји или не, мора се водити рачуна о правичној равнотежи која се мора постићи између општег интереса заједнице и интереса појединца, што представља потрагу која је својствена целој Конвенцији. Обим ове обавезе ће неизбежно варирати, имајући у виду разноликост ситуација у државама уговорницама, потешкоће које се јављају у раду полиције у модерним друштвима и изборе који се морају донети у погледу приоритета и ресурса. Таква обавеза се не сме тумачити на такав начин да намеће немогућ или несразмеран терет властима (видети *Özgül Gündem*, горе цитиран, став 43.).

78. Конкретно, позитивне обавезе из члана 10. Конвенције захтевају од држава да, уз успостављање ефикасног система заштите новинара, створе повољно окружење за учешће у јавној дебати свих заинтересованих лица, омогућавајући им да изразе своја мишљења и идеје, без страха, чак и ако су у супротности са онима које брани званична власт или значајан део јавног мњења, или чак иритирају или шокирају друге наведене (видети *Dink*, § 137, и *Huseynova*, § 120, обоје горе цитирани; видети такође *Khadija Ismayilova против Азербејџана*, бр. 65286/13 и 57270/14, ст. 158, 10. јануар 2019. године).

79. Осврћући се на овај случај, Суд примећује да су подносиоци представке новинари и активисти цивилног сектора који су учествовали у протестима, критикујући рушење одређених објеката, велики грађевински пројекат у Београду и промене у руководству регионалне радиотелевизијске станице. Уследила су два чланка, објављена 27. маја и 9. јуна 2016, у којима се сугерише да су прави организатори и финансијери протеста Европска унија и Сједињене Америчке Државе, које желе да „радикализују” протесте са крајњим циљем свргавања српског премијера и да је у том пројекту учествовало више лица из Србије, укључујући и подносиоце представке. Наводи изнети у овом члану поновљени су 28. маја и 10. и 13. јуна 2016. године (видети горе наведене ст. 6–12). Подносиоци представке су тврдили да су се због ових навода осећали угрожено, због чега су поднели кривичну пријаву. Они су тврдили да су национални органи имали обавезу да пажљиво процене све чињенице и заштите подносиоце представке, али то нису учинили (видети горе наведене ставове 70–72).

80. Суд примећује да иако су подносиоци представке изјавили да су се осећали угрожено након објављивања горе наведених чланака и емитовања дотичних програма, нико од њих заправо никада није био подвргнут било каквом акту насиља (видети, *mutatis mutandis*, *Huseynova*, цитирано горе, став 122; контраст *Khadija Ismayilova*, горе цитиран, став 162). Они су властима скренули пажњу на своју забринутост и страх подношењем кривичне пријаве за дискриминацију и повреду права на равноправност против неколико приватних лица, која су промптно процесуирана (за разлику од предмета *Özgül Gündem*, горе цитиран, став 44, где домаћи органи – који су били свесни низа насилних радњи против новина и људи повезаних са њим – нису предузели никакве радње

да заштите новине и његове новинаре). Иако је тачно да полиција није обавила разговор са свим особама против којих је притужба поднета, Суд примећује да је чињенично стање мање-више неспорно међу странкама и да одлука да се у таквој ситуацији не интервјуишу сви не изгледа неразумно или произвољно. На основу прикупљених информација, тужилац је одбацио кривичну пријаву подносилаца представке јер није било основа да се верује да су дотичне особе починиле нека од наводних кривичних дела. Супротно тврдњама подносилаца представке, тужилац је такође сматрао да нема основа да се верује да је почињено било које друго кривично дело за које се гони (видети горе наведене ст. 18. и 73).

81. Суд такође напомиње да није на њему да одлучује о саставним елементима према домаћем закону када је реч о кривичним делима дискриминације и повреде права на једнакост, односно било ког другог прекршаја по том питању (видети, *mutatis mutandis*, *Fatullayev против Азербејџана*), број 40984/07, став 121, 22. април 2010. и *Dmitriyevskiy против Русије*, број 42168/06, став 102, 3. октобар 2017. године). Првенствено је на националним органима, нарочито на судовима, да тумаче и примењују домаће право (видети *De Tommaso против Италије* [BB], број 43395/09, став 108, 23. фебруар 2017. године). Улога Суда је пре да преиспита према члану 10. одлуке које домаћи судови доносе у складу са својим овлашћењима уважавања. Чинећи то, мора се уверити да су национални органи своје одлуке засновали на прихватљивој процени релевантних чињеница (видети *Kudrevičius и други против Литваније* [BB], бр. 37553/05, став 143, ЕСЉП 2015, и *Belkacet против Белгије* (одл.), број 34367/14, § 29, 27. јун 2017. године). С обзиром на садржај текстова и телевизијских емисија у питању, као и на садржај кривичне пријаве подносилаца представке, Суд није уверен да одлука релевантног тужиоца није заснована на прихватљивој оцени релевантних чињеница. Суд примећује да је тужилац отишао и даље, сугеришући да се у предметним наводима можда ради о кривичном делу увреде, које је предмет приватне тужбе. Подносиоци представке, међутим, нису следили овај пут.

82. Даље се примећује да национално законодавство предвиђа низ других правних лекова који подносиоцима представке нуде заштиту њихове слободе изражавања уколико сматрају да је дошло до мешања у исто. Међу њима су, нарочито, парнични поступци због кршења забране говора мржње, као и парнични поступци на основу којих се захтева одштета, којима се тражи одговор и/или исправка објављених информација, као и низ мера које је изрекло Регулаторно тело за електронске медије (видети горе наведене ст. 37–40, 44–47, 49–52). Влада је доставила обиље домаће судске праксе за сваки од дотичних правних лекова. У свим наведеним случајевима, судови и Регулаторно тело су: пресудили у корист различитих тужилаца и наложили да се објави одговор или исправка информације; утврдили повреде када је реч о забрани говора мржње и наложили туженој страни да објави предметне пресуде; наложили накнаду нематеријалне штете за повреду њихове части и угледа или њиховог достојанства и претпоставке невиности услед објављивања неистинитих и/или забрањених информација о њима; или су издали упозорење и обавештења, односно забранили даље објављивање одређеног садржаја (видети горе наведене ст. 54–61). У неким од наведених случајева су тужене стране биле исте медијске куће против којих су главних уредника подносиоци представке поднели сопствену кривичну пријаву, а у неким су се судови бавили и коментарима трећих лица (видети горе наведене ст. 56. и 59–61). Подносиоци представке нису порицали да су им ова друга правна средства била доступна.

83. Суд прима к знању и извештаје о стању у Србији у вези са слободом изражавања и безбедности новинара, као и извештаје о физичким нападима и другим видовима наводног прогона новинара. Међутим, с обзиром на специфичне околности овог случаја, Суд сматра да закључци тужиоца нису били произвољни или очигледно неразумни, нити су се ослањали на неприхватљиву оцену релевантних чињеница. Такође утврђује да је тужена држава понудила низ других ефикасних средстава за заштиту подносилаца представке, које они нису искористили.

84. С обзиром на све горе наведено, Суд не може да утврди да тужена држава није испунила своју позитивну обавезу да заштити слободу изражавања подносилаца представке. Сходно томе, није дошло је до кршења члана 10. Конвенције.

ИЗ ОВИХ РАЗЛОГА, СУД, ЈЕДНОГЛАСНО,

Проглашава представку прихватљивом;

Сматра да није дошло до повреде члана 10. Конвенције;

Састављено на енглеском језику и прослеђено у писаном облику 6. септембра 2022. године, у складу с правилом 77. ст. 2. и 3. Пословника о раду Суда.

Hasan Bakırcı

секретар одељења

Jon Fridrik Kjølbro

Председник

У складу са чланом 45. став 2. Конвенције и Правилем 74. став 2. Пословника Суда, посебно мишљење судије *Koskelo* је приложено овој пресуди.

J.F.K.

H.B.

САГЛАСНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ *KOSKELO*

1. Придружио сам се већини у закључку да није дошло до повреде члана 10. у овом случају, али сам то учинио са доста оклевања. Укратко ћу изнети разлоге за то.
2. Чињенично стање случаја, укратко, је следећа. Подносиоци представке, као новинари и активисти цивилног друштва, користили су своју слободу изражавања и окупљања у вези са уобичајеним темама од општег интереса (видети став 5. ове пресуде). Након наведених активности, на сајту једног десничарског покрета и у појединим провладиним медијима, упућене су врло озбиљне и узастопне оптужбе да су подносиоци представке, својим учешћем у протестима организованим под транспарентом „Не да(ви)мо Београд”, били умешани у страновођену заверу екстремиста, усмерену против изабране владе и усмерену на њено рушење, па чак и „атентат” на премијера.
3. Подносиоци представке су узалуд тражили заштиту од домаћег кривично-правног система. Према наводима надлежних органа гоњења, није било основа да се верује да је почињено кривично дело које би било предмет јавног гоњења. Сматрали су да пријављене радње нису имале последице и да нису повлачиле за собом лишавања или ограничавање било чијих права. Као и да објављивање чланака није промовисало или подстицало мржњу, дискриминацију или насиље према било којој групи на основу њихове вере, националности или другог личног својства. Признато је да су пријављена дела можда могла бити квалификована као увреда, која, међутим, није била предмет јавног тужилаштва. Каснија је уставна жалба подносилаца представке одбачена.
4. Добро је познато да је приступ Суда био критичан и рестриктиван према употреби кривичноправних лекова у контексту мера државних органа да санкционишу коришћење слободе изражавања. У многим ситуацијама постоје веома утемељени и чврсти разлози који оправдавају такав приступ. Заиста, постоје очигледни ризици везани за прибегавање репресивним казним овлашћењима државе, посебно када је реч о мешању у критикама упућене институцијама или особама на положајима моћи. Имајући то у виду, свака процена радњи или пропуста државних органа, било у области њихових негативних или позитивних обавеза према Конвенцији, мора, међутим, остати осетљива на контекст и адекватно диференцирана према конкретним околностима.
5. Суштинско питање у овом случају су оптужбе које су подносиоцима представке упутили други приватни актери, осуђујући их и дискредитујући због протестних активности у којима су учествовали. Имајући у виду веома озбиљну природу оптужби изнетих против подносилаца представке и општи контекст, чини се да је основано сматрати, као што су то чинили подносиоци представке, да радње на које су се жалиле превазилазе пуке увреде. Заиста, изгледа да је слобода изражавања коришћена против подносилаца представке у циљу сузбијања њихове слободе деловања и изражавања мишљења. Дакле, у овом случају се не ради о било каквом застрашујућем ефекту који би могао произаћи из санкција које се примењују против оних који се упуштају у

критику; ради се, напротив, о застрашујућем ефекту који ризикује да се створи због неувођења санкција онима који настоје да нападну друге ради уобичајеног остваривања својих слобода, а који то не чине разменом аргумената о темама о којима се говори, већ кроз покушаје да се противници стигматизују као издајници и завереници, односно непријатељи државе, уместо да се третирају као легитимни учесници и саговорници у нормалним пословима и контроверзама друштва. Опасности оваквих агресивних, потенцијално токсичних и застрашујућих кампања блаћења на услове и квалитет неопходних демократских дебата и размене аргумената не треба потцењивати. На крају крајева, крајњи циљ слободе изражавања је да се омогући и одржи демократија, а не подрива.

6. Стога је заиста веома важно у интересу заштите демократије придржавати се позитивних обавеза држава уговорница да, успостављањем ефикасног система заштите новинара, као и чланова цивилног друштва, створе повољно окружење за учешће у јавној расправи. Ово би требало да омогући изражавање мишљења и идеја без страха, чак и ако су у супротности са онима које бране званичне власти или значајан део јавног мњења (видети *Khadija Ismayilova против Азербејџана*, бр. 65286/13 и 57270/14, став 158, 10. јануар 2019. године).

7. У овом контексту, доступност прибегавања различитим грађанским правним лековима сама по себи можда неће бити довољна, посебно у смислу неопходног ефекта одвраћања. Напомињем, на пример, да је у домаћој парничној пресуди поменутој у ставу 57. ове пресуде, досуђена одштета износила 100.000 српских динара, што је не више од отприлике 850 евра.

8. Чак и када се не ради о директном говору мржње, дела која представљају застрашивање, клеветање или друге облике упорног узнемиравања усмерених на друге због њиховог нормалног остваривања слобода из члана 10. могу разумно да захтевају реакцију и заштиту жртава од стране кривичноправног система. Ово може бити посебно релевантно ако супресивне акције неких актера или група усмерене на оне који имају и изражавају различите ставове постану општији образац понашања. С тим у вези, мора се са забринутошћу приметити информације садржане у ставовима 26–30 ове пресуде које се односе на опште окружење слободе медија и дебате у туженој држави.

9. По мом мишљењу, околности случаја, заједно са општијим контекстом, биле су такве природе да су морале створити повећану обавезу контроле од стране домаћих органа у вези са позитивним обавезама које су за њих произашле из члана 10. С обзиром на врло ограничено и површно образложење (видети став 18. пресуде), остајем у недоумици да ли су домаћи органи, првенствено тужилаштво, заиста спровели довољно темељну процену притужби подносилаца представке, нарочито у погледу дела из члана 148. Кривичног законика. Пошто се та одредба тиче кривичног дела које је предмет јавног тужилаштва, требало би да се узме у обзир чак и ако се на њега изричито нису позвали сами подносиоци представке.

10. С обзиром на својствена ограничења информација доступних у материјалима који су нам предочена, и неопходну опрезност која налаже делимичан приказ стања који нам је доступан, гласао сам за то да се не утврди кршење упркос сумњама које су горе изнете.